

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Quæstio tertia, de Christo, ejusque Incarnatione & οἰκονομία

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

A humanæ illigari Personam quam Filium dixit in eo Opere, cui titulum fecit, *Cur Deus homo.* Quoniam ergo, inquit, quodlibet parvum inconueniens in Deo est impossibile, non debuit alia Persona incarnari, quam Filius.

QVÆSTIO TERTIA.

DE CHRISTO, EJUSQUE INCARNATIONE
ET OIKONOMIA.

- B I. Plurima de Christo absone Origenes opinatus est. II. Utrum Christum substantia-
liter in Moyse, Prophetis, & Angelis adfuisse senserit. III. Patrum multorum assensu
& sua ipsius fluctuatione iuratur. IV. Quo sensu dixerit Filium Dei, antequam esset ho-
mo, mediatorem fuisse: V. in quo & Patrum quorundam consensione se tuetur. VI. Ex-
cusiuntur ejus errores de anima Christi: VII. quibus tamen non pertinaciter adhaesit.
VIII. Nonnulli ipsius accusatores retunduntur. IX. Quo sensu Filium & ejus animam
unum esse dixerit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. X. Utrum Christum car-
nem de cælo attulisse persuasum habuerit. XI. An crediderit Christum specie tenus inter-
ris apparuisse, non veram carnem gestasse. XII. Solvuntur difficiles ipsius loci duo. XIII.
Unde in hanc affecti Christo falsi corporis suspicionem venerit, exploratur. XIV. Utrum
Christum meruisse hominem existimaverit. XV. An duos Christos finxerit. XVI. U-
trum & quo sensu Jesum induisse Filium Dei pronuntiaverit. XVII. Quo sensu Chri-
stum dixerit deificasse naturam humanam. XVIII. Quo sensu Christum esse dixerit virum
illum sterilem, de quo Jeremias cap. 22. v. 30. XIX. Utrum corpus Christi ubique esse
censuerit. XX. Pro quibus passum Christum opinatus sit. XXI. Recensetur Patrum cri-
minationes adversus Origenis sententiā, XXII. quæ ex ipsius verbis proponitur. XXIII.
D Non satis constat, an sepe jam pro rebus ratione præditis, an semel tantum passum, an etiā
aliquando passurum Christum putaverit. XXIV. Ex supra allatis genuina ipsius opinio
elicitur, XXV. cujus & origo indicatur. XXVI. Nonnulla faciunt pro causā Orige-
nis, XXVII. Utrum Christum in Sole corpus suum reliquisse sibi finxerit. XXVIII.
Utrum censuerit Christum hominem esse de fuisse, postquam mortuus est. XXIX. Quo sensu
Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra. XXX. Utrum regnum Christi de futu-
rum crediderit.

E I. VULGATUM, & in Scholis receptum Theologicarum disputationum ordinem
hic deferimus, affectantes Origenem, cujus ut abnormes fuerunt plurimæ de rebus
divinis sententiæ, ita peculiari, & à consuetis aliena divisione tractandæ sunt. In
inferiorem ergo locum rejectis, quæ ad Angelos & Opificium sex dierum, aliaque his dein-
ceps subnecti solita pertinent, questionibus, Origenis de Verbi *ἐνανθρωπήσας* & *ἐμνομήσας* per-
scrutemur decreta, si quæ sunt obnoxia reprehensionibus, & animum possunt offendere
Lectoris orthodoxi. Ac sunt certe, neque pauca, quæ ab ejus ventilata & confutata ad-
versariis, æterna nomini ejus stigmata impoluerunt.

II. Leve illud est præ reliquis mox exponendis, & aliquam habens excusationem, quo
Christum docuit, antequam homo fieret, Patri ministrantem, in Moyse, Prophetis, & An-
gelis hominum salutem promoventibus adfuisse, & quidem substantialiter, atque ita suam
quodammodo *ἐνανθρωπήσας* inchoasse. En tibi ipsius verba ex Hom. 8. in Genes. Et tamen consi-
derandum est quia Angelus hac refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter hic
Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitu repertus est ut homo, ita
& inter Angelos habitu est repertus ut Angelus: & ex Homil. 1. in illud Isaia: Et regem Dominum
Sabaoth vidi oculis meis, & missus est ad me unus de Seraphim. Non est unus, inquit, Domini mei Iesu
Christi adventus quo descendit ad terras. Et ad Esaiam venit, & ad Moysen venit, & ad populum ve-
nit, & ad unumquemque Prophetarum venit: neque tu timeas, etiamsi jam cælo receptus est, iterum
venies. Quia autem & ante præsentiam carnalem ad homines venerit, ipsum accipe testem denuntian-
tem atq. dicentem: Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt ad te,
quoties volui colligere filios tuos? Quoties volui. Non dicit; non vidi te nisi isto adventu: sed dicit;

Quoties volui. Et per singulos Prophetarum convertens se: Ego, inquit, eram Christus qui loquebar per Prophetas. Dixi, Neque tu timeas, & nunc mittitur Iesus Christus. Non mentitur: Vobiscum sum, ait Dominus, omnes dies usque ad consummationem seculi. Non mentitur: ubi duo vel tres collecti sunt in nomine meo, & ego sum in medio eorum. His addonat Tom. 12. in Matth. p. 302. *ἀπόχει δὲ ἐὶ δόξα καὶ τὰ ὅσα ἐπέκεινται ἐπὶ τὸ πᾶν, ἐτινὸς αὐτῆς οἱ μαθηταὶ τὸ ὄνομα τὸ θεοῦ καὶ γενησὶν αὐτῆς μυστήριον, καὶ αὐτὸν ὅτι ἐκζητῶντα ὁ θεὸς ἐλάττω ἀνθρώπου τὸ πρόσωπόν του, καὶ ζῶσεται* & Tract. 26. in Matth. exponens illud: Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos sub alas, & nolui? Quomodo, inquit, hic Dominus Iesus quasi qui frequenter voluit congregare Iudeos, non autem congregavit propter contumaciam nolentium credere, ita dicit: Quoties volui: cum sit manifestum, semel cum docuisse in corpore Iudeos? Sed non solum in praesentia, verum etiam substantialiter semper Christus praesens fuit & in Moysē, & in Prophetis; magis autem & in Angelis ministrantibus salutem humanam, & per singulas generationes: & sic impletur; Quoties volui. Per singulas enim generationes semper voluit & festinavit perficere voluntatem Patris in eis: etsi non in tempore constitutus, sicut nunc in fine saeculorum, tamen semper festinavit congregare filios Hierusalem. Ipse enim volens congregare filios Hierusalem voces habentur in Lege & in Prophetis: & de ipso scriptum est: Expandens alas suas accipit eos, & suscepit eos super scapulas suas: & quotidianum opus est Christi congregare filios Ierusalem; de quibus in Esaiā & in reliquis Prophetis plura dicuntur. Et quotidie Dei Filius congregat dispersos filios Dei, sicut gallina pullos suos sub pennas suas. In quo cum ait substantialiter praesentem fuisse Christum in Moysē & in Prophetis, conjunctionem intelligit *ἁγίον*, non vero ὅπως αὐτῶν. Præterea Tom. 1. in Johann. p. 32. *καὶ ὅτι τὸ ἀνθρώπων αὐτὸν γενόμενος ἰδοὺς τὸ περὶ τῶν κήτων διδόναι, ὅτι δὲ τὸ ἀγγέλων περὶ τοῦ θέντος τὰς τῶν ἀγγέλων ἐπιφανείας καὶ λόγους, ὅτι τῶν τῶν ἀγγέλων ἐκαστὰς φαίνεται, ἐν τισὶ τόποις τὸ γράφειν ἀγγέλων λεγόντων, ὡς παρὰ τοῖς ὡφθῆναι ἀγγέλους καὶ ἐν πνεύματι εὐχαρίστου βαπτίσματος, καὶ ἐπὶ τῶν θεῶν ἀβραάμ, καὶ ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ· ἀλλὰ καὶ ὁ ἰσοῦς φησὶ· καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μετὰ τῆς βελῆς ἀγγέλων*. Et initio Tomi sequentis docet, Filium Deum esse à Patre ad Prophetas; & cum Scriptura ait: Sermo factus est ad Oseam, sic illud intelligendum, Verbum Deum esse ad Oseam. Idem habet Auctor Homil. 1. in Diversis: Abraham Patri credentium tribus horis temporis, licet non per ipsam ineffabilem Deitatis substantiam, sed potius per Angelicam speciem à meridie visus est: nobis triginta annis in terra apparuit, & cum hominibus conversari dignatus est. Iacob etiam brevi tempore per Angelum nihilominus apparuit colluctans cum eo, &c.

III. Reprehensum fuisse id in Origene, adnotat Sixtus Senensis libr. 5. Ann. 105. sed Augustini suffragio defendit. Confimilem sane professi sunt doctrinam Patres antiqui complures, non Origene solum vetustiores, vel coevi, sed recentiores etiam & Nicæna Synodo posteriores. Horum nomina & loca colligit Pamelius in Paradoxis Tertulliani, cap. 19. collegerunt subinde & alii. Ex quibus locis liquet, persuasum his fuisse Patribus morem Patri gerentem Filium Patriarchis aspectabilem sese præbuisse, Deique, Angeli, vel Domini nomina fuisse sortitum; & quæcunque in Testamenti Veteris historia à Deo facta legimus, Filium Auctorem habuisse. Attamen non in ea sibi constat sententia nosse Origene, nam easdem quoque partes nonnumquam Deo Patri videtur assignare: velut Homil. 3. in Luc. Gratia Dei, inquit, fuit ut appareret Abraham, vel ceteris Prophetis, non quod oculis tantum cordis Abraham in causa fuerit, ut cerneret Deum, sed quod gratia Dei ultro se aspiciendam præbuerit viro iusto. Hoc autem non solum super Deo Patre intelligas, sed etiam super Domino Salvatore, & super Spiritu sancto.

IV. Qui Filium Dei, priusquam humanum indueret corpus, in Angelis, Patriarchis, & Prophetis adfuisse dixerit: Dei quoque & hominum mediatorem tunc fuisse, internuntium & sequestrum dicere necesse est. Hanc dogmatum consequentiam tenuit Origene, & qui prius illud posuerat, alterum quoque hoc decrevit. Verba ipsius debemus Apologiae Pamphili: Data est autem, inquit, Lex Moysi per Angelos in manu mediatoris Christi, & virtute, qui cum esset in principio Verbum, & apud Deum esset, & Deus esset Verbum, Patri in omnibus ministravit. Omnia enim per ipsum facta sunt, id est, non solum creatura, sed & Lex, & Propheta; & ipsemet est mediator Dei & hominum. Quod Verbum quidem in fine saeculorum homo factus est Iesus Christus, sed ante hunc manifestum in carne adventum, mediator quidem erat hominum, sed nondum erat homo. Erat tamen & tunc mediator Dei & hominum: unde & data Lex per Angelos in ipsius mediatoris manibus data esse dicitur, ut esset Lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, & omnia hac sanctificarentur à Christo. Non igitur eo modo intercessor, & mediator Dei & hominum dicitur ab Origene fuisse Christus, antequam de Virgine nasceretur, quo modo deinde fuit, postquam naturam humanam suscepit: nam per utriusque naturæ conjunctionem hominem cum Deo conciliavit, atque ita medium quid inter utrumque fuit, cum utrumque esset, & Deus & homo. Quamvis autem communionis illius, & futuri aliquando consortii, rerumque per illud gerendarum intuitu, in Veteris Testamenti Patriarchas, & Prophetas Deus bonitatis suæ & gratiæ divitias profuderit, & tunc etiam mediator Christi.

51

Gal. 3, 19.
20.

quemadmodum docet Apostolica auctoritas: Quia igitur Lex: transgressionem gratia posita est, donec venisset semen cui promissum fuerat ab ordinata per Angelos in manu mediatoris. Alium enim medium necesse fuit Dei & hominum præter hunc. Hec enim discimus à Moysè. Visus est autem ei Angelus in flamma ignis in rubro. Alter autem accepta sunt ab Ariani illa Apostoli, quæ adduximus; ideo enim *visus* Christum esse dicebant, quod naturam quamdam mediam hominem inter & Deum fuisse sortitus, illo quidem in inferiori, homine vero superiori.

Fur, primus extat Tom. i. in Johan. p. 35. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ποτὶ τῆς ἐκκλησίας οὐσιωτικῶν ἐξελήχθη· ἔμα-
ρτοσαν ἀπὸ γνησίου τοῦ, καὶ σφδ διὰ τοῦ, ὡς διὰ διακαυθόμενα εἰς τὸν ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεοῦ, τὸν τῇ ἐκκλησίᾳ διδοίκεται
καταμινεῖν, περιεστειότερον εἶναι· καὶ ἡ μαρίας γενέσεως. Alter habetur Tomo 20. sequenti, pag. 307.
Οὐκαὶ ζητήσοι ἑαυτοὺν τὸν τόπον, &c. πρὸς ψυχῆς λόγον. Ταχὺ γὰρ μὲν τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς ταύτης τυγχάνουσα περισό-
τητι, οὕτως ἐκ τοῦ παρηλαττεῖν τὴν, καὶ ἐκείθεν ἐξελευθήσεται. πρὸς αὐτὴν ἀλλὰ δὲ τοῦ πατρὸς, ἀνάγει τὸ ἐκ τῆς μαρίας
ἐκείνης· Libro vero 2. de Princip. cap. 6. & libr. i. contr. Celso, fufius idem tradit argumē-
tum, mentemq; suam diferte proponit quae quoniam quae prolixiora sunt, ut Lectorum oc-
currat fastidium, referre superfluo. Addecimus ea solum, quae ē libro eodem περὶ ἀρχῶν de-
promittit Justinianus ad calcem Epistolae ad Menam; διατάσσεται δὲ ἀνθρώπων καὶ τῶν χριστιανῶν ἐκείνων, ὅς ἐκ τῆς αὐ-
τῆς φύσεως τυγχανόντες μετατρέψονται ἀποστήσειν λέγοντες· ὡς ἀπέστησαν διακοσμοῦντες, ἐπιστάσεις ἀνομιᾶν, ὁμοῦ τῶτο ἵστούντες
εἰδότας, ὅτι οὗτοι οὗτοι ἀγαλλιάσεως πόδες τῶν μετόχων σου· ἐπεὶ τὴν δὲ τὴν κληρονομίαν τὴν ἐκλογικὴν

VII. Quod si quis falsis illis Origenis assertionibus commovetur vehementius, sic præfatum eum fuisse sciat, antequam ad explicandum Incarnationis mysterium accederet: *Quæ quidem in aures humanas proferre, & sermonibus explicare, longe vires vel meriti nostri, vel ingenti ac sermonis excedit. Arbitror autem quia etiam sanctorum Apostolorum supergrediatur mensuram: quin imo etiam fortassis totius creature celestium Virtutum eminentior est Sacramenti istius explanatio.* De quo nos non temeritate aliqua, sed quomodo ordo loci deposcit, ea magis quæ fides nostra continet, quam humane rationis assertio vindicare solet, quam paucissimis proferemus, suspiciones potius nostras, quam manifestas aliquas affirmationes in medium proferentes. Quæ à Rufino adtexta suspicarer, si non de rebus obscuris disputaturus Origenes isti præfari soleret. Carum quidem multorum criminationibus fuit immunis. Car-

Quid. Car-
mel. in
Summa de
Har. in
Har. Ori-
genist.
Gaudent.
in libr. de
compara-
tione Do-
gmat. Ori-
geris cum
Philoso-
phia Pla-
tonis c. 35.
Athana-
sius in E-
pistol. ad
Epictetum

[illegible]

A turam ^{apud & innotuit} fuisse affirmaret, quasi animam illius tunc in cælo fuisse crediderit. Offensionem autem non haberet, quod dixit Origenes, quemadmodum homo ille, qui Verbo in una persona conjunctus est, Deum in se suscepit, ita nos quoque pro rata esse posse Dei participes, si gratia illud divinæ, non propriis meritis acceptum retulisset: sic enim Augustinus libr. De prædestinatione Sanctorum cap. 15. *Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset; ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus.* Item: *Ea gratia sit ab initio fidei sua homo quicumque Christianus, quæ gratia homo ille ab initio factus est Christus.*

B IX. Memoria prædixit Theophilus Alexandrinus in prima Paschali, & apud Theodoro-
retum in Dialogo, cui titulus *de divinis*, censuisse Origenem animam quam assumpsit Filius
C Dei, & ipsum Dei Filium unum esse, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. Hinc illi
commoda vexandi pro more suo Origenis ansa, quam ipsi tamen extorquebimus. Nam
primum agnoscit ibidem Theophilus de animæ Christi dignitate recte aliquando sensisse
Origenem, eamque Deo Verbo inferiorem credidisse. Præterea cum animam Christi
& Verbum unum esse docuit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt; non unum esse
voluit eadem unitate in specie, sed eadem unitate in genere. Unitas enim Patris & Filii in
eo convenit cum unitate Verbi & animæ, quod ad idem genus; unitatem nempe utraque
referatur: in eo autem differunt, quod unitas Patris & Filii sit unitas naturæ, unitas essen-
tiæ; unitas vero Verbi & animæ, sit unitas hypostatica, unitas personæ. Quemadmo-
dum enim cum Solem pulchrum dico, & domum pulchram; utriusque pulchritudinem
eamdem dico genere, discrepantem specie; alia quippe est domus pulchritudo, alia Solis;
pessime enim vero mecum egerit, si quis inde me lumen domui tribuisse; Soli fundamen-
tum, contignationes, & fastigium calumniatur. Nec fictitiam esse & frivolum hanc di-
stinctionem ostendit illud Athanasii in Symbolo: *Sicut anima rationalis & caro unus est homo,*
ita Deus & homo unus est Christus. Nam cum anima constet homo & corpore, tamquam par-
tibus unum aliquid efficientibus; Deus autem & homo, non tamquam partes Christum
constituant; fieri enim non potest, Deum esse partem totius alicujus; falsum erit, Deum &
hominem unum esse Christum, sicut anima rationalis & caro unus est homo; nisi eandem
repetamus distinctionem quam supra adhibuimus, Deum & hominem unum esse dicentes
Christum eadem unitate in genere, qua anima rationalis & corpus est homo; at non eam-
dem unitate in specie.

D X. Gennadius Massiliensis in libro de dogmatibus, quem Augustino quidem falso ad-
scripserunt cap. 2. sic scribit: *Natus est ergo Dei Filius ex homine, & non per hominem; id est, non*
ex viri coitu, sicut Ebion dicit: sed carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cælo secum affe-
rens, sicut Marcion, Origenes, & Ebion affirmant. Quæ si ad examen revocemus, fidem amit-
tent. Falsum quippe est arbitratum Marcionem carnem de cælo Christum attulisse. Sensit
ille quidem, præceptorem suum Cerdonem affectatus, quidquid actum in terris à Christo,
& administratum est, specie tantum, non revera gestum fuisse; nec veram induisse carnem,
sed apparentem. Quem errorem in proxime sequentibus cum Gennadius ipse confutet; hic
vero intactum prætermittat, intellexit haud dubie verum ac solidum corpus Christo à Mar-
cione fuisse tributum, contradicendum alioquin hoc quoque loco, si falsum corpus Christo
E adscripisse ipsum existimasset. Simile quidpiam de Marcione scriptum reliquit Vigilius lib.
3. contra Eutychem. *Eutychiana hæresis in id impietatis prolapsa est errore, ut non solum Verbi &*
carnis unam credat esse naturam: verum etiam hanc eandem carnem non de sacro Maria virginis
corpore adsumtam, sed de cælo dicat, juxta insandum Valentini & Marcionis errorem, fuisse deductam.
Ita pertinaciter Verbum carnem asserens factum, ut per virginem, ac si aqua per fistulam transisse vi-
deatur; non tamquam de Virgine aliquid quod nostri sit generis, adsumsisse videatur. At falsum esse
carnem solidam in Christo Marcionem agnovisse declarant Tertullianus, & Philastrius; Epi-
phanius, & Theodoretus. Nec verius est persuasum illud fuisse Origeni, quod ei affingit Gen-
nadius; verba siquid ejus hæc sunt Hom. 14. in Luc. *Quod quidem & adversus eos facit, qui ne-*

F *gant Dominum nostrum humanum habuisse corpus, sed cælestibus & spiritualibus fuisse contextum. Si*
enim de cælestibus, & ut illi falso adserunt, de Syderibus, & alia quadam sublimiori, spiritalique na-
tura corpus ejus fuerit, respondeant quare, &c. Homilia quoque 17. in eundem Evangelistam, ad id
quod habetur, c. 2. v. 3. 4. *Et in signum cui contradicetur: Omnibus que narrat historia de Salvatore,*
contradicatur. Virgo mater est, signum est cui contradicatur. Marcioniste contradicunt huic signo, &
ajunt penitus cum de muliere non esse generati: Ebionite contradicunt signo, dicentes ex viro & mu-
liere ita natum esse, ut nos quoque nascimur. Habuit corpus humanum; & hoc signum est cui contra-
dicatur, alii enim dicunt eum venisse de cælis. Hoc vero errore penitus implicatum fuisse Eu-
tychem confirmat Fulgentius Respons. 4. ad Ferrandum Diacon. Huic præluserat Apelles,
cujus insaniam illam exponit Epiphanius Hæc. 44. cap. 2. & Theodoretus libr. 1. Fab. Hæ-
ret. cap. 25. Apellitas autem veneno suo Orientem inficientes coercuit Origenes, uti in
ejus vita declaravimus: necdum in eorum væcordiam consensit.

Tertull. l. 3.
contra
Marc. cap.
11. & toto
libro, de
carn. Chr.
& passim.
& Philast.
Hæc. 44.
& 45.
Epiph.
Hæc. 41.
c. 1. & Hæc.
42. c. 2.
Theodore-
Hæc. Fab.
lib. 1. c. 24.

A Trahi quoque illud potest in calumniam quod habet Origenes in Apologia Pamphili:
Sed & circumcisi ejus ratio nobis quidem non generabit majorem angustiam. dicentibus cum con-
sequenter humano corpore & circumcisum esse, & praprium eis terra mandatum fortassis usque ad
tempus; aut si aliter eum mala disputatione requiritur. Hæc tamen ejus circumcisio satis conangusta-
bit eos qui ex diverso sunt; (id est, ἑτεροδόξους, qua notatione eadem locutio alibi usurpatur:) spiri-
tale enim corpus quomodo poterat circumcisci ferro terreno? Propter quod non erubuerunt quidam
ex ipfis de praprio circumcisi ejus etiam liberos edere, quibus ostendere conarentur quod in subst-
stantiam cesserit spiritale. Non minus autem angustabuntur etiam illi qui animale corpus dicunt esse
corpus Christi. Ergo animale corpus Christo abjudicatur sed & humanū, humanum liquidē cor-
pus animale juxta Apostolum 1. Cor. 15. 44. & seq. Verum res aliter putanda est. Valentinia-
nos siquidem perstringit, qui cum triplex hominum genus efflucisceret, πνευματικῶν, ψυχικῶν,
ψυχικῶν, & ψυχικῶν qui & υλικοί, & σαρκικοί & γήρινοι ab illis dicebantur, & priora duo salutem
æternam assequi posse, posterius nequitiam; Christum non πνευματικὸν solum, sed ψυχικόν
etiam naturam assumississe definiebant. Testem damus Irenæum apud Epiphanium in Eriphan.
διὰ καὶ κόσμον κατασκευασθὲς λέγουσι, καὶ τὴ σωτῆρα δι' οὗ τοῦ σώματος γενέσθαι τὸ ψυχικόν, ἀπὸ καὶ αὐτοῦ ἐγένεον ὅτι, Har. 31.
ἐπος αὐτοῦ σώσει. ὃν δὲ καὶ εὐαγγ. τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν εὐκρίνας Πάσχοισιν. Διὰ οὗ τῆς ἀναμωδὸς τὸ πνευματικόν, 420.
Διὰ δὲ τῆς διημερίας ἐκελευσέναι τὸ ψυχικὸν χρεῖσθαι, διὰ δὲ τοῦ νομονομίας περὶ τοῦ σώματος ψυχικῶν ἔχον νόμον, κατε-
σκευασμένον διὰ ἀφάρτων τέχνων, πρὸς τὸ καὶ ὑπάγειν, καὶ παθεῖν τοῦ σώματος, καὶ ὑπάγειν, διὰ δὲ
ἐπίην εὐκρίνας λέγουσιν αὐτόν. καὶ οὗ δὲ πάλιν ἐκελευσέναι σωτηρίας. Quocirca & mundum conditum esse
C Spiritale, & Servatorem ad animale illud devenisse, quoniam libertate arbitrii polles, ut id servaret.
Quibus enim salutem comparaturus esset, eorum primitias assumsisse dicunt; ab Achamothe quidem
spiritale, ab Opifice vero animale Christum induisse: propter administrationem autem suam cir-
cumpositum ei fuisse corpus animalis natura præditum, in se habili vero arte constructum, ut videri,
tangi & pati posset. Nihil autem materia constans illum suscepisse dicunt; materiam quippe salutis
nequitiam esse capacem.

XIII. Accogitanti mihi unde hanc de se violata humanitatis Christi, eique falsi afficti corporis suspicionem commoverit Origenes, locum unum præter superiores duos reperio, unde hæc potuit oriri criminatione. Is habetur Tract. 35. in Matth. *Venit ergo traditio talis ad nos de eo, quoniam non solum duæ formæ in eo fuerunt; una quidem secundum quam omnes eum videbant; altera autem secundum quam transfiguratus est coram Discipulis suis in monte, quando & resplenduit facies ejus sicut Sol, sed etiam unicuique apparebat, secundum quod fuerat dignus. Et cum fuisset ipse, quasi non ipse omnibus videbatur.* Et paulo post: *Et non mihi videtur incredibile esse traditio hæc, si ve corporaliter propter ipsum Iesum, ut alio & alio modo videretur hominibus; propter ipsum Verbi naturam, quod non similiter cunctis appareat.* Si autem hoc ita se habet, possibile est solutionem ejus invenire quod queritur. Quoniam etsi frequenter eum viderunt turba venientes cum Iuda, nihilominus ipsos habebant propter transformationes ejus qui cum offenderet eis, habens notitiam ejus familiariorem per multam commorationem cum eo, ut intelligeret transformationes ejus secundum quas suis apparere solebat. Hoc idem significatur etiam per Iohannem Evangelistam, ubi sciens Iesus quæ super ventura erant ei, procedens foras dixit: *Quem queritis? At illi dixerunt, Iesum Nazarenum.* Et dixit eis: *Ego sum: & abierunt, & ceciderunt retrorsum.* Vides quia non cum cognoscebant, cum frequenter vidissent, propter transfigurationes ipsius. Hæc repetere necesse mihi habuimus, ne quid de sententia Origenis deciperetur. Qui ergo frequentem formarum mutationem Christi corpori assignasse Origenem intellexerant, adeo ut aliud aliudque singulis appareret, proclive iis fuit existimare mutabilitatem illud, & ascititiam conflatum substantiam, non propriam, nec nostri simile, eundem credidisse. Si quem autem offendit commentum illud, varias Christum induisse formas, & sese pro libitu versipellem fecisse; notet ille propositum fuisse hoc ab Origene, tamquam ab aliis sibi traditum, non velut à se confectum; ut rem minime incredibilem, non quasi compertam; dubitando, non asserendo.

XIV. Inter perperam criminationem, quæ dicitur, quod Origenes non solum

XIV. Inter novem criminationes quas Origeni impingi folitas refutat Pamphilus in Apologia, tertia illa est, *quod dicunt eum secundum Arteman vel Paulum Samosatensem, purum hominem, id est, non etiam Deum dicere Christum Filium Dei.* Nicephorus quidem libr. 17. cap. 27. de Christo dixisse Origenem tradit, *ὁτι ἰσχυρὰ ἀνέγραφε τὸν υἱόν.* Cyriacus quoque, apud Symeonem Metaphrastem vitæ ejus scriptorem, Origenis Palæstinam sexto sæculo infidentes dixisse affirmat *Christum non esse unum ex Trinitate.* Hanc criminationem aliis superius à se commemoratis valde contrariam esse dicit Pamphilus, sed multo magis etiam quartæ repugnat, quam in proxime præcedentibus examini nostro subjecimus; unde alterius falsitas manifeste elucet; sed clarius etiam tertia illa convellitur ex sexcentis Origenis adversus Ebionem, vel traditum ab Ebione doctrinam argumentis. Quæ si quis colligere velit universâ, otium suum in re notissima demonstranda disperdet. Satis ille erit, quem è primo Origenis de principiis libro Pamphilus adducit.

XV. Proxime commemoratas calumnias hæc excipit in laudata toties Apologia: *Quin-
tilia*

et illa criminatio est, qua asserunt cum duos Christos predicare. Fuit ea vox improbi primum A Marcionis, alterum Christum Tiberianis ortum temporibus agnoscentis; futurum alterum, in Judaici status restitutionem destinatum censentis, uti commemorat Tertullianus lib. 4. contr. Marcion. cap. 6. Nihil autem huic consentaneum vel simile fuisse Origeni obiectum liquet ex Pamphili responsione. At deinde Nestorius cum duplici Christum persona constare profiteretur, duos Christos induxisse, ipso licet reclamante, dictus à Patribus & creditus est. Nec satis extat parne aliquid vel diversum Adamantio afflictum sit. Hanc certe qualemcumque criminationem, cum superioribus pugnantem, tribus Origenis ipsius testimonii infrangit Pamphilus. In congerendis ex magna copia pluribus, quæ unicuique obvia sunt, frustra labor impenderetur à nobis; cum præsertim in Origenianis quæ super sunt lucubrationibus, ne vel minimum quidem erroris hujus vestigium reperisse meminerim. B

XVI. Catena in Psalmos à Balthasare Corderio edita, ad versum 3. Psalmi 42. exhibet verba hæc ex Origene: Ἐχρυσὸν ἀρχιερεὶς μέγαν ἱερεὺς ἦν τὸ θεὸν ἐν δόξῃ αὐτοῦ. Habemus Pontificem magnum Iesum, qui indutus est Filio Dei. Quæ locutio sane male sonat, & eam hæresim sapit, quam deinde propugnavit Nestorius. Nam si Verbi divinitas humanitati Christi circumposita, & humanitas divinitate induta intelligitur, ut ex voce ἐν δόξῃ αὐτοῦ intelligi decet; impellitur utique ex eo animus ad fingendam sibi χρίσιν duntaxat quamdam, & χρεῖαν utriusque naturæ convenientiam; qui fuit Nestorii error. At si Verbi divinitatem dicas assumis se & induisse humanitatem Christi, significabitur hypostatica ἕνωσις. Quæ ergo hic ad defensionem Origenis præscriptione utemur? communi illa scilicet, & quæ hoc opere sæpe nobis usurpanda est; cum res hac ætate nondum fuissent dissertationibus illustratæ & excussæ, in lubrico versatum Origenem lapsus veniam mereri. Adde Catenam, unde fragmentum hoc petatum est, aliasque generis ejus collectiones pæne omnes levis admodum esse fidei, ut alio loco demonstramus. C

XVII. Progrediamur ad aliud Origenis pensitandum dogma, quod Tract. 27. in Matth. continetur: Quidam autem de publicis quidem & manifestis capitulis non dissentiant; ut puta de uno Deo, qui Legem & Evangelium dedit; aut de Christo Iesu primogenito universæ creaturæ, qui in fine sæculi secundum predicationes Prophetarum venit in mundum, & suscepit in se veram humanam carnis naturam, ut etiam natiuitatem subiret ex Virgine, & mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis, & deificavit quam susceperat humanam naturam. Quo sensu deificatam à Christo naturam humanam dixerit, dubitari potest: nam si vocem illam, deificare, ita accipiamus quasi D Verbum in naturam humanam conversum, & naturam proinde corpoream in Deum esse mutatam, ejusdemque esse ac Verbum substantiæ voluerit Origenes, manifestus erit utique capitalis illius erroris, quem Apollinaris in Ecclesiam iniecit; vel hujus erit potius flagitii reus, quod in se Eutychianorum secta quædam concepit, dum humanam Christi naturam in divinam post mortem ejus & resurrectionem transisse decerneret. At si humanam Christi naturam exuta post mortem infirmitate divinam quamdam suscepisse qualitatem modo significavit, ecquid invidiam illi vel movebimus, vel moveri hoc nomine patiemur? Atque eo propius spectant verba Origenis. Verisimile sane est veterem Origeniani in Matthæum Commentarii Interpretem vocem hanc, deificavit, qua utitur, ἐ Græco, ἱερώσει, vel, ἱεροποιήσει, reddidisse. Atqui humanam naturam in Christo statim post conceptum θεωθῆναι, & θεοποιεῖσθαι complures Ecclesiæ Patres pronuntiarunt. Gregorius Nyssenus in Jambicis: E

Οὗτω τὸ θεώσαν, καὶ θεωθῆναι, εἰς θεός.

Ita quod deificavit, & quod deificatum est, unus est Deus.

Chrysostomus Homilia 2. de Ascensione, in qua Christum dicit πρὸς ἡμᾶς ἐλθεῖν, καὶ ἡμεῖς φύειν ἀναλαβεῖν, & θεώσαν. Venisse ad nos, & nostram naturam assumisse ac deificasse. Johannes quoque Damascenus lib. 3. De fid. orthod. cap. 12. σάκρα ὑπὸ τῆς λέξης θεωθῆναι αἰσθέρ. Vocem θεοποιεῖσθαι eadem notione usurpavit Athanasius Orat. 4. cum θεοποιεῖσθαι ἀνθρώπων in Christo, & Christi jam resurgentis θεοποιεῖσθαι carnem dixit. Atque illud est quod sibi vult F Augustinus lib. contra Sermon. Arianorum cap. 8. cum ait: Ergo & ista humanitas illius divinitatis nomen accepit. Huic ipsi legitur naturæ, quæ θεωθεῖσθαι, & θεοποιεῖσθαι, simul ut eam assumpsit, & in terris versatus est Christus, dicta est, aptius etiam voces istæ conveniunt, postquam mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis. Nam per mortem mortalium corporum imbecillitatem deposuit ipsius corpus, & virtutem quandam divinam suscepit.

Orig. lib. 3. Hanc Origeniani loci, quam damus, expositionem confirmat ipsius Origenis ad Celsi cavillationes responsio: τὸ θεοποιεῖν, inquit, αὐτὸ σώμα, καὶ τὴν ἀνθρώπιναν ἐν αὐτῷ φύσει, τῇ πρὸς θεοῦ ἐκείνου ἐκείνου κοινωνίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ, ἀναχρῶς, τὰ μέγιστα φανερῶς ποιεῖν, καὶ τὸ ἐκείνου θεοῦ ἐκείνου κοινωνῶντος εἰς θεὸν μεταβεβηκέναι. Tum Christi corpus cum materia confert, omnium per se qualitatum experte, eas vero recipiente, quascumque ei Opifex rerum indere voluerit: deinde addit:

A addit: τὴν σαρκὰ ἐν τῇ ποίτησι. ὅτι τὰ τῷ ἰσὺ σώματι, ὁποῖα Θεὸς ἐποίησεν, μεταβαλεῖν εἰς ἀδι-
 ριον καὶ θάνατον ποίτησας. Et paulo post: ὁμοίως δὲ ἐπεὶ τὸ φησιν ὅτι ἔσπευ δυνάμει ἀμείβεσθαι ποίτησας τὰ
 ἐποποιήσας πᾶσαι ποίτησιν ὅλων, πῶς δὲ δυνάτον καὶ τὴν σάρκα ἡ ἰσὺ ἀμείβεσθαι ποίτησας γερῶναι τοιδούτων,
 ἐποίησαν ἑαυτῶν τὸ πλὴν ἐν ἀδιείῃ, καὶ τοῖς ἀνολέτοις ἀπὸ τοῖς πολιτευομένοις, καὶ ἐκείνους τὰ τῆς σαρκὸς ἀδ-
 νεύας ἰδέσθαι;

XVIII. Est apud Hieronymum in Jerem. 22. Jechoniam filium Joakim, qui annulo com-
 paratur, & vas contritum, ac videri sterilis appellatur, ad Christum retulisse Origenem libr. 5.
 Stromat. quæ interciderunt. Optime Sixtus Senensis: *Credibile è libris qui extant, Origenem*
hæc utpote allegorice exponentem protulisse de Christo, eo sensu quo Paulus ausus est dicere Christum
factum pro nobis peccatum, maledictum, execrationem, hoc est, oblationem pro peccato, & maledictio.
 nem cui eramus obnoxii. Quod si quis præterea hæc Jeremiæ ad Isaïæ 52. 14. & 53. 2. 3. expen-
 derit, Origenis interpretationem minime mirabitur.

XIX. Cum Patrum aliquot testimonii sese tueantur Ubiquitæ, quorum verba vel
 male intelligendo pervertunt, vel male interpretando corrumpunt; pari quoque jure Ori-
 genis patrociniū afficere poterant, qui Tractat. 34. in Matth. scriptum id reliquit: *Non ali-*
quo quidem loco apparebit Filius Dei, cum venerit in gloria sua, in altero autem non apparebit. Sed sic-
ut ipse secundum comparationem fulguris excursoris adventum suum voluit demonstrare dicens: Si
dixerint vobis: Ecce in deserto, nolite exire; Ecce in domo, nolite credere. Sicut enim fulgur egre-
ditur ab Oriente, & apparet usque ad Occidentem, sic erit adventus Filii hominis: sicut enim fulgur
egrediens ab Oriente, & propterea quod omnia implet apparet usque ad Occidentem; sic cum venerit
Christus in gloria sua, propterea quod ubique futurus est, & ipse in conspectu omnium erit ubique, &
omnes ubique exunt in conspectu ipsius, & sic constituentur ante sedem gloriæ ejus, hoc est ante re-
gnum ejus, & potestatem dominationis ipsius. Id solvere se putat Genebrardus, seu quisquis
verba hæc ad oram attexuit: Ubique futurus Christi adventus, sed successive. At repugnat ful-
guris exemplum, quod non successive, sed eodem ferme puncto temporis Orientem & Oc-
cidentem collustrat, propterea quod omnia implet. Ego vero non humanitatis Christi corpo-
reis usurpandæ oculis, sed divinitatis menti apparituræ præsentiam significari censeo. Faci-
unt fidem quæ proxime præcedunt: Quanto magis recte dicuntur omnes Gentes ante eum con-
gregande, & constituende, quando palam omnibus tam bonis quam malis, tam fidelibus, quam infide-
libus fuerit factus manifestus, ante oculos mentis eorum jam non fidei aut diligentia alicujus inquisi-
tionis repertus, sed ipsius divinitatis suæ manifestatione prælitus. Fidem quoque faciunt, quæ
Tractatu in Matthæum superiore leguntur, in quo hæc edisserens, Homo quidam per ægre pro-
fiscens, &c. quærit qui peregrinari dici possit Christus, quem ubique esse Literæ sacræ de-
monstrant: tum subijcit Christum qua est Deus Verbum, & Sapientia, & Justitia, & Veritas,
corporeo ambitu non circumcludi, & secundum divinitatem suam ac virtutem ubique esse,
sed secundum dispensationem corporis quod suscepit, peregrinari. Idem adstruit Homil. 6. in Luc.
& Christum, qua virtus est Dei, omnia pervadere docet, cælestia, terrestria, & inferna. Et
libr. 10. in Epist. ad Rom. postquam Christum non alicujus loci terminis circumscribi, sed
ubique penetrare, & per omnia diffundi declaravit: Sed ita, inquit, debes sentire de Christo,
tamquam de Verbo, & Veritate, & Sapientia, & Justitia Dei. Hæc autem omnia non in loco queruntur,
sed ubique adsunt, neque ab inferni locis evocantur, sed mente sola, intellectuque capiuntur. Atque
ita intelligendus Tom. 2. in Johann. p. 82. cum ait: καὶ τὰ ταῦτα ἄλλα μαρτυρία τῶ ἀπὸ βασιλεῦς
καὶ Χριστοῦ ἐστὶν, τὴν προφητεῖαν ἀπὸ ὁποῦς αὐτὸν ἐπὶ διδασκεύα, διήκουσαν ὅτι πάντα τὸν κόσμον, καὶ τὰς φύκας τὰς
λαοὺς, ὅτι φησὶ: μέγα ὁ ἰσὺς ἦν ἐν οὐμέν, καὶ οὐδὲν ἐν οὐμέν, ὁποῦς μὴ ἰσχυρὸς ἐστὶν.

XX. Sequitur placitum aliud Origenis de morte Christi, non hominibus solummodo
 utili, sed Angelis etiam, & sideribus, ac rebus creatis quibuscunque. Ab eo si quis alienum
 penitus fuisse Origenem pertendere velit, candorem ille omnem ac pudorem projiciat ne-
 cesse est, cum hanc in eo sententiā castigent ac eo arguant Veteres plerique, & cum claris
 ac iteratis testimoniis consignatam reliquerit. Sed quoniam res intricata est & perplexa, ac-
 curatius videtur perscrutanda.

XXI. Theophilus Epistola Paschal. 2. sensisse eum queritur; *Christum pro Dæmonibus ac*
spiritualibus nequitis apud Superos adfigendum cruci; atque hæc dicendo deinde amplificans
 pro more suo & extendens, multa inde pestifera consequi ostendit. Achujus deinde
 auctoritate & verbis ad eundem profligandum errorem usus est Hincmarus in libr. De præ-
 destinatione, cap. 27. Non aliter Hieronymus Apolog. adv. Rufin. libr. 1. cap. 5. *Origeni tuo,*
 inquit, *licet Christum dicere sepe passum, & sepius passurum, ut quod semel profuit, semper profit af-*
 sumum: & Epist. 61. ad Avit. cap. 4. Cumque dixisset, (Origenes) juxta Iohannis Apocalypsim,
 Evangelium sempiternum, id est, futurum in cælis, tantum præcedere hoc nostrum Evangelium, quā-
 tum Christi prædicatio Legis veteris sacramenta; ad extremum intulit (quod & cogitasse sacrilegum
 est) pro salute Dæmonum Christum etiam in aëre, & in supernis locis esse passurum. Et licet ille non
 dixerit, tamen quod consequens sit intelligitur: sicut pro hominibus homo factus est, ut homines libera-

ret; sic & pro salute Dæmonum dum futurum quod sunt ii, ad quos venturus est liberandos. Tum A
verba ipsa Origenis exhibet, unde accusationi suæ robur addat, & nos ea quoque infra refe-
remus. Notandum interim diserte affirmare Hieronymum neutiquam dixisse Origenem
Christum pro salute Dæmonum Dæmonem futurum, quod neque apud illum legerat
Theophilus; sed ex Origenis dictis id uterque ratiocinando collegit; cum Christum ta-
men Angelis & cælestibus Virtutibus in sua quibusque forma apparuisse scripserit, ut osten-
demus paulo post. Superiorum etiam similis est Orosii apud Augustinum adversus Ori-
genistas conquestio in Commonitorio, quod inter Augustini opera, in capite libri contra
Priscillianistas & Origenistas edi solet; De corpore vero Domini sic tradiderunt, quia cum usq;
ad nos veniens Filius Dei post tot millia annorum otiosus eo usque non fuerit, sed prædicans remissio-
nem Angelis, Potestatibus, atque universis superioribus, cum qualitate forme eorum quos visitaret B
assumeret, usque ad palpabilitatem carnis assumptionis specie transivisse. Ex eo quoque potissimum
Origeni confasse invidiam Ægyptios Episcopos refert Posthumianus apud Sulpitium Se-
verum Dialog. 1. cap. 2, quod in ejus libris legeretur, quia Dominus Iesus, sicut pro redemptione
hominis in carne venisset, crucem pro hominis salute passus, mortem pro hominis æternitate gustasset,
ita esset eodem ordine passionis etiam Diabolum redempturus: quia hoc bonitati illius, pietati que con-
grueret, ut qui perditum hominem reformasset, prolapsum quoque Angelum liberaret. Hinc Bern-
ardus Serm. 44. in Cantic. Cantic. Denique, inquit, operatus est salutem in medio terræ: num-
quid & in medio aeris? Hoc adversum Origenem, qui in aere Dominum gloria denuo pro Dæmoni-
bus impudenti crucifigit mendacio, cum huius conscius mysterii Paulus affirmet, quod resurgens ex C
mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur: & Albertus Magnus in Epistolam
8. Dionysii: Non quod futurum sit Christum iterum pati, secundum Origenis errorem, Pejus quid
ex ipsis Origenis verbis representat Justinianus Imperator in Epistola ad Menam, futurum
nempe ut pro Dæmonibus crucifigatur Christus, idque sæpenumero per sæcula futura.
Tum in subiectis huic Epistolæ anathematismis Origenem tangit, cum eos damnat qui dixe-
rint Verbum Seraphinum factum esse Seraphimis, & similem reliquis cæli Virtutibus; &
cum addit anathema esse qui dixerit, Christum in sæculo futuro crucifixum iri pro Dæmoni-
bus, sicut & pro hominibus. Unde Nicephorus inter hæreses Origeni adscriptas damnatam
illam fuisse refert, ὅτι ὑπὲρ δαιμόνων διὰ τὸ χρίσθαι αὐτὸν ἐν αἰσθητοῦσι καὶ πνεύματι
ἐν πνεύματι τῷ πονηρίᾳ τῷ ἐν τοῖς ὑπεράνω. Oportere Christum crucifigi pro Dæmonibus, & sapius in D
futuris seculis idem perpeti à Spiritibus nequitie qui sunt in cælestibus. Horribile vero est & exe-
crandum quod Johannes Damascenus in libro De Hæresibus Origeni persuasum fuisse ait,
nempe Christum una cum Diabolo à Rege gubernatum iri, eumque in crucem actum Dæmonibus falsa
denuntiaturum.

Nicephor.
lib. 17. c. 27.

XXII. Nunc trivis omis, ex ipso fonte hauriamus. Origenes Homilia 10. in Luc. ex eo
probat Jesu Christi adventum Veteris Testamenti Patribus profuisse, quod cælestibus
profuerit, juxta Apostolum Col. 1. 20. Quo Pauli loco in eandem abutitur sententiam
Hom. 2. in Levit. & libr. 5. in Epist. ad Rom. Hoc autem cælestium nomine, non Angelo-
rum modo ordines, sed fidera quoque notavit, utpote quæ non anima modo, sed ratione E
etiam prædita censuerit. Quæcunque autem ratione pollent, peccato esse obnoxia, ac
proinde purgatione indigere arbitratu est; purgationis vero officium illis morte sua exhi-
buisse, salutemque procurasse Christum, ἀπὸ τοῦ ἐν παντί ἐπὶ πάντων σωτηρίας, καὶ
παντός λογισμοῦ. Sic error errori coheret. Rationalia porro enumerans Tom. 1. in Joh. p. 32.
Angelos in iis, homines, ac Dæmones collocavit. Astris autem animam addidit, è supernis
nimirum cœlitum ordinibus depromptam, ad quam per æque mortis Christi beneficium per-
tinerit. Commenta illa palam profert Tom. 1. p. 38. in Johan. Christumque asserit magnū esse
Pontificem, non pro hominibus modo, sed pro omni etiam quod rationis esset capax; atque
ita demum concludit: καὶ γὰρ ἄπορον ὑπὲρ ἀνθρώπων μὲν αὐτὸν φάσκον ἀμαρτημάτων γέρας εἶναι, καὶ
καὶ ἐπὶ ἄλλῃ τινὲς πᾶσι τῶν ἀνθρώπων ἐν ἀμαρτημασί γενημένων, ὡς ὑπὲρ ἀστρον, ὡς ὑπὲρ πάντας
καθάρων ὄντων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν πᾶσι ἰσὺ ἀνεργημάτων. ἅπαντα δὲ ἐκ καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐὰν μὴ ἀπὸ ὑπερβολῆς
τῶ τοῦ ἱερωτάτου. Simile quid innuit Tom. 2. in Johann. p. 69. cum Christum lucem esse ait, non F
hominum duntaxat, sed & eorum omnium qui rationis capaces sunt. Nec his finibus mortis
Christi pretium & valorem circumscripsisse visus est, sed ad res creatas omnes portexisse: ait
enim Tom. 13. in Matth. p. 113. Christum passum ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ ὅλην τὴν κόσμον: & Tom. 2. in
Johan. p. 58. ἡ τὰ πάντα ἐστὶ καὶ τὸ εἶπε, ὅτι ἐδύτο ἡ χλὴς ὑπὲρ τῶν ἰσχυρῶν εἶναι ἀπὸ τῶν φθαρτῶν, ἀλλὰ
καὶ καὶ τὸ ὅτι ἀνθρώπων γένος, μακαρίας καὶ θείας δυνάμεως ἐνανθρώπησας, ἥτις διὸρθεύεται καὶ τὰ ἐν τῷ γένει

XXIII. Non satis vero ipse sibi videtur constare, cum rationem modumque explanat,
quo res rationis compotes à corruptionis servitute Christus liberavit. Nam singulis Ange-
lorum ordinibus, in sua unicuique forma apparuisse, Evangelium prædicasse, & in cælo deni-
que mortem pro iis obisse sciscere videtur aliquando. Velut cum ait Hom. 8. in Gen. Con-
siderandum est, quia Angelus hæc refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter
hic

- A Angelis doctrinam suam prædicasse dicendus est, cum ad homines verba faciens, præsentibus quoque Angelos est allocutus. Id innuit Origenes Homil. 23. in Luc. *Docet igitur Salvator noster, & Spiritus sanctus qui locutus est in Prophetis, non solum homines, sed etiam Angelos, & Virtutes invisibiles*: & deinde: *Veni enim non Iohannes & Propheta tantum, sed etiam ipse Salvator, & hominibus, & Angelis, & Virtutibus ceteris salutarem penitentiam prædicare, ut in nomine Iesu omne genus flectatur, celestium, & terrestrium, & infernorum.* Angelos quippe peccatis obnoxios esse censuit, ut dicemus infra. Nec Christum duntaxat, sed & Prophetas, & Apostolos, quotiescumque ad homines orationem de divinis rebus habuerunt, ad Angelos quoque habuisse eadem Homilia declaravit. Ita autem & Angelis, & Subterraneis, & hominibus Christum apparuisse putavit, ut unica suæ mortis in corpore humano toleratæ beneficium iis applicaret, non ut assumtis illorum formis novas mortes sustineret. Quod autem alicubi sentire videtur, Christum non pro rebus modo ratione præditis obiisse mortem, sed pro creatis etiam quibuscumque facile explicabimus, si meminerimus refragari id doctrinæ ipsius contextui & sequelæ: nam rationis capacia omnia perpetuum habere libertatis usum opinatus est; quæ libera autem, ea peccatis obnoxia; quæ peccati rea, ea purgatione egere; purgationem vero conferre solam Christi mortem potuisse. At res rationis expertes libertate carere, ac proinde non peccare censuit, nec indigere purgatione, proptereaque mortis Christi fructum neitquam percipere. Per aliam igitur, ratione prædita Dei opificia significasse ipsum dicendum est, posito genere pro specie.
- C XXV. Patet itaque ex priore hoc figmento, quo perpetuum libertatis usum rebus omnibus ratione præditis adscripsit, eo fuisse perpallum Origenem, ut reconciliationis opus illis esse putaret; hoc autem ipsis beneficium mortem Christi contulisse. Eodem ipsum adduxerunt duo Pauli loci, alter ex Epist. ad Ephes. cap. 1. v. 10. alter ex Epistol. ad Coloss. cap. 1. v. 20. quem sæpe nobis oggerit. Hunc rectius multo ac melius interpretatur Homil. 4. in Levit. *Sed & Sanctorum*, inquit, *socios nos dicit Apostolus, nec mirum. Si enim cum Patre & Filio dicitur nobis esse societas, quomodo non & cum Sanctis, non solum qui in terris sunt, sed & qui in cælis? quia & Christus per sanguinem suum pacificavit celestia, & terrestria, ut celestibus terrena sociaret.* Quæ verior est dicti huius Apostolici expositio, & quam tuetur Augustinus in Enchiridio ad Laurent. cap. 61. Quod si olim quoque passurum Christum, re ipsa, ut fertur, autumavit Origenes, opinionem suam fundaverit super dictum illud: *ἀνὰ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τὴν γῆν*, quod in Actis Pauli Christo tribuitur, ut ex Origene ipso discimus Tomo 20. in Joh. p. 298.
- D XXVI. Neque vero in eodem primum hæc de morte Christi damnata est opinio: confutat eam Tertullianus libr. De carne Christi, cap. 14. *Sed Angelum ajunt gestavit Christus: qua ratione? qua & hominem. Eadem ergo est & causa, ut hominem gestaret. Christus salus hominis fuit; causa scilicet ad restituendum quod perierat. Homo perierat, hominem restitui oportuerat. Ut Angelum gestaret Christus, nihil tale de causa est, nam et si Angeli perditio reputatur in ignem preparatum Diabolo, & Angelis ejus, nunquam tamen illis restitutio repromissa est. Nullum mandatum de salute Angelorum suscepit Christus à Patre. Quod Pater neque repromisit, neque mandavit, Christus administrare non potuit.* Hanc autem Origenis sententiam in Commentarios suos in Epistol. ad Ephes. transtulit Hieronymus, cujus hæc verba sunt libr. 1. in cap. 1. v. 22. *Cur autem omnia, id est, Angeli, Throni, Dominationes, Potestates, & Virtutes ceteræ, quæ nunquam fuerunt contrarie Deo, ejus pedibus subiciantur, videtur obscurum. Potest itaque responderi quod absque peccato nullus sit, & sidera ipsa non sint munda coram Deo, omnisque creatura paveat Creatoris adventum. Unde & crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant, purgasse perhibetur: & in cap. 2. v. 24. Ceterum qui illud Apostoli legit, de Christo memorantis: Pacem faciens per sanguinem crucis suæ his quæ in terra erant, & his quæ in cælis. . . . . hanc totam intelligentiam ad Angelos, Virtutesque celestes, & ad animas temperavit humanas. . . . . atque ita fieri putabit, ut crux Domini non solum terre, sed & cælo profuerit: non solum hominibus, sed & Angelis, & omnis creatura Domini sui cruore purgata sit: & libr. 2. in ejusdem Epistolæ cap. 3. v. 10. Crucem ait Christi, non solum nobis, sed & Angelis, cunctisque in cælo Virtutibus profuisse, per eam quippe illis, itidem ut nobis, revelatarum fuisse multiplicem Dei sapientiam: & in cap. 4. v. 10. Neque enim, inquit, scire possumus, quomodo & Angelis, & his qui in inferno erant, sanguis Christi profuerit, & tamen quin profuerit rescire non possumus. Quæ quod absque confutatione protulisset Hieronymus, à Rufino reprehensus est libr. 1. Invect. sed in Apologia nihilominus valide se tuetur. Facit quoque ad exculpationem Origenis Cyrillus libr. 9. De adoratione, ubi sic loquitur: *Χριστὸς ὁ μέτοχος τῆς πατρὸς θεῶν ὁρατοῦ, καὶ ἀόρατοῦ, ὁ ὢν ὁ ἀληθὺς καὶ ἀκατάληκτος, καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἐκείνη, καὶ αὐτὸς τὰ χερυθρία, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι. Χρὶς ἐστὶν ὁ ἀληθὺς πνεύματος, & quæcumque præter ea sunt, & ipsa quoque Cherubim, non aliter sancta sunt, quam per unum Christum in sancto Spiritu: & Augustinus libr. 1. De consensu Evangelistarum, cap. 35. ubi mentes omnes rationis compotes, sive Angelorum, sive hominum, non nisi Christi, qui**

sapientia est, participatione sapientes est definit, Christumque congrua salutis nostrae dicendo A
 & faciendo; patiando & sustinendo, factum esse & deorsum hominibus exemplum redeundi, & eis
 qui sursum sunt Angelis exemplum manendi. Ecclesiae sane decretis nequitiam repugnat haec
 propositio; primam gratiam Angelis, ac deinde perseverantiae donum Christum sanguine
 suo promeruisse, ut eo sensu Angelorum quoque conservator, & ut loquitur Tertullianus,
 Salutificator dici possit. Minime vero Didymi suffragium hic praetendo, quippe qui Orige-
 nis causa male audierit; haec nihilominus verba ipsius proferam e Commentar. in 1. Petr.
 3. quae Origeniano fermento turgent: *Sicut enim homines abstinentes a peccatis subiecti sunt;*
ita & superiora rationalia correcti a spontaneis culpis, quae forsitan habuerunt, ei subiecti sunt, comple-
ta dispensatione habitant pro salute cunctorum.

Orig. libr.
 1. in Epist.
 ad Rom.

Huc adde, quaecunque fere super eo argumento proposuit Origenes, haesitando & inqui- B
 rendo, non affirmando proposuisse: velut in illo insigni loco ex Homil. 1. in Levit. *Sed &*
hoc fortasse, inquit, non sine causa fit, &c. Item: *Nisi quia forte hoc intelligi voluit, &c.* & in al-
 tero ex Hom. 2. *Vide ergo ne forte Iesus &c.* Tum in eo qui petitus est e Tom. 1. in Joh. p. 32.
 33. quomodo Subterraneis similis factus sit, dubie inquit. Apertissime vero fluctuationem
 suam exprimit, cum varias illas Christi apparitiones recenset: *De quibus, inquit, quamvis*
periculosum videatur chartulis committere, tamen non otiose praeireunda sunt dicta sapientium &
enigmata, sed subtilis admodum mentis acie, (in quantum res patitur) velut per quoddam speculum
contemplanda; ne forte is qui Verbum caro factus apparuit positus in carne &c.

XXVII. Inter sacrilega Manichaeorum dicta refert insigne illud Augustinus libr. 20. con- C
 tra Faustum, cap. 2. Christum qui Dei virtus & sapientia est, quasi bipertitum in Sole &
 Luna habitare; ac in Sole quidem, qua Dei virtus est; in Luna vero, qua sapientia. Phila-
 strius item Hær. 55. & Augustinus ad Quodvultdeum, Hær. 59. Seleucum & Hermiam ar-
 guunt, negantes Salvatorem in carne sedere ad dextram Patris, sed expolasse carnem, & posuisse
 in Sole asseverant; hoc adductos Prophetæ Psalm. 18. 6. *In Sole posuit tabernaculum suum.*
 Criminis ejusdem Hermogenem compellat Theodoretus libr. 1. Hær. Fabul. cap. 19. à
 quo verisimile est virus hujusmodi, ut alia multa, Manichæos fuisse; non ab Origene,
 quem tamen insinuat Serapion Thmuenensis cognomento Scholasticus, quasi erroris hujus
 Manichæis auctor fuerit, utpote qui proxime laudatum Davidis locum illustrans Christum
 scripserit, cum in cælum ascenderet, obdormisse, & deposito in Sole corpore, animam in cœ-
 lum ad dextrâ Patris intulisse. Haec quidem in libro Serapionis adversus Manichæos haberi D
 scribit Sixtus Senensis Bibl. sanct. lib. 5. & post ipsum Genebrardus in Collectaneis Origeni
 præfixis. At nihil ejusmodi reperio in hoc Serapionis opere, prout editum reperitur in Biblio-
 theca Patrum. Binetus vero in libello de salute Origenis hoc ipsum scripsisse refert Sera-
 pionem in Commentar. in Psalm. 18. Profecto Origenistas quosdam non multum ab similibus
 culpa insinuat Orosius in Commonitorio ad Augustinum; pertendere eos dicens Chri-
 stum, antequam in terras descenderet, remissionem Angelis, assumpto eorum quos adibat
 corpore, prædicasse; ac tandem humanum corpus induisse, hoc passione & resurrectione de-
 terminantem, rursus donec usque ad Patrem veniret, ascendendo tenuisse: ita neque depositum un-
 quam fuisse corpus, nec in corpore illo regnantem circumscribi Deum. Quæ cum in libro Augu-
 stini, contra Priscillianistas & Origenistas, ut alii eorumdem errores ipsi ab Orosio
 propositi, nusquam confutata appareant, concludo partem aliquam libelli hujus in- E
 tercidisse.

Theodoret.
 Hær. lib. 1.
 cap. 19.

Qui autem in ea versari sententia potuit Origenes, quem hæc scripsisse refert Pamphilus
 in Apologia: *Quid est quod dixit: In Sole posuit tabernaculum suum? Quidam quidem dicebant*
quod Salvator noster ascendens è terris ad cælum, & corpus suum assumens, per venit usque ad eum
circulum qui Solis Zona nominatur; & ibi, ajunt, posuit tabernaculum corporis sui: non enim ultra
erat possibile id progredi. Sed hæc illi ita sentiunt, pro eo quod allegoriam nolunt in Scriptura divina
recipere, & ideo pura historiae deservientes, hujusmodi fabulas & signenta componunt. Tum lo-
 cum hunc Prophetæ postmodum ita interpretatur, Tabernaculum Christi esse Ecclesiam;
 Solem vero, Deum, qui lux æterna est, & Sol justitiæ. Quin etiam Hermogenem hujus pro- F
 pugnatorem insanie confutasse Origenem tradit Theodoretus. Placet ergo Sixti Senensis
 & Genebrardi conjectura, delitium illud à Manichæis fuisse Origeni affictum, corruptos
 que ejus libros ad conciliandam impietati suæ fidem. Minime vero placet altera Genebrardi
 responsio, negari simpliciter id posse, quia Origenis liber non extat: nam quo recidet Sera-
 pionis auctoritas, quem extollit Hieronymus?

XXVIII. Difficilius sententia hæc affinis prioris illius excusari potest, quam Homil. 29.
 in Luc. consignavit Origenes. *Quod si, inquit, tentatus illum, (Christum) imitatus fueris qui pro*
te tentatus est, & omne viceris tentamentum, habebis spem cum eo qui tunc homo fuit, nunc autem
homo esse cessavit. Nam si qui quondam homo erat, postquam tentatus est, & recessit ab eo Diabolus,
usque ad tempus mortis à mortuis resurgens ultra non morietur; omnis autem homo morti subjacet:
ipse

A *iste ergo qui nequaquam moritur, jam non est homo, sed Deus est.* Dixi sententiam hanc prioris illius esse affinem; nam si persuasum revera habuisset Origenes corpus suum in Sole Christum deposuisse, consecrarium erat eum quoque humanitate exutum arbitrari. Similis prope modum fuisse fertur Marcelli Ancyрани doctrina, futurum credentis, ut carnem post resurrectionem Christus abjiceret, ac homo proinde & rex esse desineret. At alia fuit Origenis ratio, nam neque Christum a suo corpore sejunctum esse putavit (de triduo jam non loquor, quo in sepulcro mortuum ipsius corpus jacuit) ut demonstravimus, & eum jam hominem idcirco esse negat, quia quisquis morti non subjacet, nequam hominem esse censet. In quo quamquam circa hominis nomen quaestio versetur, cum de re constet, fatendum nihilominus temerariam esse vocem hanc, ideoque repudiandam.

B **XXIX.** Celebris est Bernardi adversus Origenem quæstio, in Sermone qui inscribitur, De verbis Origenis, in quo graviter eum incescit, quod Homil. 7. in Levitic. Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra; Christum quippe dum viveret, ejusmodi affectionibus fuisse obnoxium, sed postquam caelo successit, jam non dolore tangi; gaudentibus quidem adgaudere, sed cum morientibus non morere; quamvis efficacior pro delinquentibus habeat affectum, quam qui pro flentibus flent, aut animam ponunt: idemque de Beatis esse sentiendum. Respondet Genebrardus, pio sensu id ab Origene dictum frustra à Bernardo reprehendi; cum Paulus ipse Rom. 8. 26. dixerit *Spiritus postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* At parum mihi probatur hæc responsio, nam Christum pro peccatis vero doloris sensu torquenti voluit Origenes, & aperte ac iterato affirmavit. Tale autem quippiam perfenscere Spiritum sanctum minime Paulum intellexisse puto; nec certe putant Interpretes. Sic locum exponit ipse Origenes libr. 7. in Epist. ad Rom. *Sanctus Spiritus ubi oppugnationibus carnis perturbari nostrum spiritum videt, & nescientem quid orare debeat secundum quod oportet, ipse velut magister orationem præmittit, quam noster spiritus, si tamen discipulus esse sancti Spiritus desiderat, prosequatur: ipse gemitus offert, quibus noster spiritus discat ingemiscere, ut repropriet sibi Deum.* Confirmat hanc expositionem illud Pauli Gal. 4. 6. *Quoniam autem filius filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, abba, pater, & aliud simile Rom. 8. 15.* Nihil magis aridet Sixti Senensis excusatio, Origenis verba ita accipientis; eatenus Christum lugere peccata nostra, quatenus *in membris suis peccata nostra lugeat, dum electis suis* Genebr. Collect. cap. 6.

C *stetum & compassionem alieni iniquitatis infundit.* Ad Christum, non ad Christi membra pertinere sententiam Origenis hæc ipsius verba ostendunt Hom. 7. in Levitic. *Salvator meus lugeat etiam nunc peccata mea, Salvator meus letari non potest, donec ego in iniquitate per maneo. Quare non potest? quia ipse est advocatus pro peccatis nostris apud Patrem, sicut Iohannes Symmysta ipse pronuntiat dicens: Quia etsi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum justum, & ipse est repropitiatio pro peccatis nostris.* Quæ non aliter sane quam de Christo possunt intelligi. Merito ergo hic accusatum à Bernardo Origenem candide fateamur.

D **XXX.** Videndum nunc est, an Christi regnum post resurrectionem desitutum senserit. Id quidem crimini dat ipsi Theophilus Alexandrinus Pasch. 2. dat & Epiphanius in Anacephalaeosi. Augustinus in libro contra Priscillianistas & Origenistas idipsum, ut ab Origenistis assertum, impugnat cap. 7. Quod cum in Comunitorio Orosii, cui hoc libello respondet Augustinus, inter alias adversus Origenistas criminationes hodie non extet, aliqua sui parte multatum esse coniecerim. Justinianus quoque in Epistola ad Quintam Synodum, quam refert Cedrenus, futuram rerum omnium ἀποκατάστασιν Origenistis objiciens, arbitrari eos ait, fore ut impii quilibet cum Deo conjungantur, eodem modo quo ipsi conjungitur Christus, ita ut prius conjuncti erant, *ἀπὸ τῆς αἰῶνος ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἕως τῆς ἐκείνης τῆς ἡμέρας.* Sixt. Sen. libr. 5. Bibl. Adco ut nulla re differat Christus à reliquis ratione præditis, neque substantia, neque cognitione, neque virtute, neque operatione. Jactant hoc idem adversus Origenem & Origenistas Sophronius Hierosolymitanus Episcopus in Epistola ad Sergium Patriarcham Constantinopolitanum, & Anonymus ille Photii Cod. 117. & Johannes Damascenus in libr. de Hæres. & Zonaras libr. 2. Histor. & Guido Carmelita, in Hæresi Origenistarum.

E Idem fuit post Origenem Marcelli Ancyрани, ejusque discipuli Photini error; qui ut humanitatem relictum à Christo ac depositum iri, ac regnum proinde quod ad Christum quæ homo est pertinet, dimittendum ab eo sentiebant; ita Origeni, post attributam deferendam olim à Christo carnis sententiam, ut supra diximus, nunc altera quoque illi consecraria, abjiciendi aliquando ab eodem regni adscribitur. Quanquam non nihil utriusque discrepat causa; nam regia potestate humanitati suæ conjuncta exutum iri Christum sentiebat Marcellus; Origenem vero regnum, quo tamquam Deus potitur, abdicaturum eum censuisse Theophilus credidit, quemadmodum ex ejus confutatione liquet, in qua Patris & Filii unitatem probat. Quænam atrocior accusatio intendi potest? Si putasse dixisset Origenem regno dominatu, quo Christi humanitas prædita est, privatum iri post resurrectionem

surre-

turrectionem Christum; aliquibus fortasse argumentis accusationem suam utcumque confirmasset; eo, puta, quod ex afflictâ Origini sententia depositi in Sole Christi corporis & humanitatis peti poterat. A

Verum in Origeniarum lucubrationum reliquiis manifesta alterutrius hæreseos vestigia nusquam reperi. Itaque vel ex ipsius dictis tale aliquid consequi crediderunt ejus adversarii, vel in iis extabat Operibus quæ vetustate abolita sunt. Quemadmodum autem nullus suppetit Origenis locus, unde accusationi huic fides fieri possit; ita vix ullus extat, unde facile dilui illa possit. Nonnulla quidem coëgit Halloxius, sed infirma & levia, & ad rem parum apposita, qualis est solennis illa Homiliarum Origenis clausula: *Domino Iesu Christo, cui est gloria & imperium in secula seculorum.* Scripserat enim Græce Origenes: *εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰώνων*, at vocibus illis non unam esse significationem, nec semper æternitatem sine carentem notari infra probabimus. B

Ac Theophilus quidem nescire se dicit, unde insaniam ejusmodi Origenes hauserit. Ego vero liquido jurare possum hæc Apostoli quæ leguntur 1. Cor. 15. 24. & seq. perperam accepta, causam Origini erroris hujus dedisse, si modo ei adhæsit; nam & in eadem inde sententiam impulsus sunt Marcellus, & popularis ejus Photinus; & alterius quoque confingendi dogmatis ab Ecclesiâ decretis absõni causam inde Origenes arripuit, ut in sequentibus observabimus. Verum frustra id quæri à nobis, & labis hujus expertem fuisse Origenem conjicere possumus ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi XV. qui hæresim illam in Marcello & Photino ulciscens recens illam exortam dicit, *πρὸς φάρμακον ἀναφύσσαν*, quod utiq; non dixisset, si jam inde fuisset ab Origenis temporibus propagata. Reliquam adversus id C
eommentum Theophili dissertationem prætermitto, quæ maledictis tantum pugnat, nec quicquam profert seria responsione dignum.

QVAESTIO QVARTA.

DE B. MARIA VIRGINE.

I. Utrum Christum & B. Mariam Virginem purificatione post partum opus habuisse Origines existimaverit. II. Utrum claustrum virginitatis B. Mariae in partu resecretum opinatus sit. III. Utrum B. Mariam peccatis obnoxiam putaverit. D

I. **G**EMINAM, eoque amplius, unica Homilia, quæ numero decima quarta est in Lucam, reprehendendi sui causam dedit Origenes: priorem, quum Christum asseruit & Mariam purificatione post partum opus habuisse; alteram, quum apertum fuisse claustrum virginitatis B. Mariae in partu docuit. Utrumque suo ordine ventilabimus; & nunc quidem de priore. Origenes Lucæ caput 2. interpretans, in hæc verba versus 22. *καὶ ὅτι ἐπαύσατο αὐτὴν δι' αὐτῆς τὸ καθαρῶς εἶναι*, sic perorat: *Propter purificationem, inquit, eorum.* Quorum, eorum? si scriptum esset propter purificationem ejus, id est, Mariae quæ pepererat, nihil quaestioni oriretur, & audacter diceremus Mariam, quæ homo erat, purificatione indiguisse post partum. Nunc vero in eo quod ait, *dies purificationis eorum*, non videtur unum significare, sed alterum, seu plures. Legerat nempe, uti nunc quoque legitur, *τὸ καθαρῶς εἶναι αὐτῆς*, quam lectionem Interpretationes Syriaca, Æthiopica, & Persica, & Patres aliquot, ac codices bene multi tuentur. Alii, neque pauci habent *αὐτῆς*, sed legendum omnino *αὐτῆς*, juxta Vulgatam, & Arabicam Interpretationem Erpenianæ editionis. Uniquidem puerperæ purificationem fuisse adhibitam, non etiam infanti constat ex Levit. 2. Corrupta itaque vocis illius *αὐτῆς* lectio Origini fucum fecit, & Christum itidem ut Mariam purificatione opus habuisse persuasit. Christo itaque ut reliquis hominibus applicabat dictum Jobi, *Neminem esse mundum à sorde: ne si unus quidem dies fuerit vita ejus.* Sordes autem à peccato hic distinxit, atque sordescere animam putavit, cum mortale subit corpus è vili & sordida con- E
cretum materia; ac sese proinde inquinasse Christi animam cum corpus in muliebris uteri angustiis delitescens sibi adjunxit. Sic ille in eadem Homilia: *Vnde & Salvator loquitur: Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Videbat in matris utero immanditiam corporum, visceribus ejus hinc inde vallatus, terrena facies patebatur angustias: unde assimilat se vermi & dicit: Ego sum vermis, & non homo.*

At Tertullianus libro De carne Christi, cap. 4. & libr. 3. contra Marcion, cap. 11. de Domini nostri corporatione agens, pejora etiam deblaterat, nam præter *spurcitias genitalium in utero elementorum, humoris & sanguinis, sive a coagula carnis ex eodem cæno alenda per novem menses; partus quoque immunda & pudenda tormenta, & ipsius exinde puerperii spurcos, anxios, ludicros exitus fingit.* Quæ ab Hæreticis objecta neuti quæ ipse diffitebatur, sed Deo indigna esse negabat, contra Marcionistas. F
Sanctam